

УДК: 37.018.11

ҮЙ БҮЛӨНҮН МЕКТЕП МЕНЕН БАЙЛАНЫШЫ ЖАНА БАЛДАРДЫ СЕРГЕК
ЖАШООГО ТАРБИЯЛООНУН МАҢЫЗЫ

Осмонова Асел Касымбаевна – ИИМСИ окутуучу

asel_kasymbaevna@mail.ru

Жалал-Абад Илимий-Изилдөө

Медициналык-Социалдык Институту

Аннотация: Макалада ата-эне, коомчулук менен мектептин ортосундагы байланыш, үй-бүлөдөгү баалуулуктарга көңүл бурулган. Үй-бүлө менен мектептин байланыш формаларына басым жасалат. Балдарды сергек жашоого, тарбиялоого салттык жана заманбап тарбиялоонун технологияларын айкалыштырып пайдалануу идеялары баяндалган.

Түйүндү сөздөр: нарк-насил, мурастор, эмоционалдык, кызматташтык, компетенттүүлүк, инсандык философия, жомок терапиясы, рекреативдүү.

ВЗАИМООТНОШЕНИЯ МЕЖДУ СЕМЬЕЙ, ШКОЛОЙ И ВАЖНОСТЬ ВОСПИТАНИЯ
ДЕТЕЙ К ЗДОРОВОЙ ЖИЗНИ

Осмонова Асел Касымбаевна – преподаватель ИИМСИ

asel_kasymbaevna@mail.ru

Джалал-Абадский научно-исследовательский

медико-социальный институт

Аннотация: В статье рассматриваются отношения между родителями, обществом и школой, а также семейные ценности. Особое внимание уделяется формам общения семьи и школы, описываются идеи использования сочетания традиционных и современных образовательных технологий для здорового образа жизни и воспитания детей.

Ключевые слова: ценностно-наследственный, наследственный, эмоциональный, совместный, компетентный, личная философия, сказочная терапия, отдых.

THE RELATIONSHIP BETWEEN FAMILY, SCHOOL AND THE IMPORTANCE OF
RAISING CHILDREN TO A HEALTHY LIFE

Osmonova Asel Kasymbaevna –SRMSI teacher

asel_kasymbaevna@mail.ru

Jalal-Abad Scientific Research Medical and Social Institute.

Annotation: The article examines the relationship between parents, society and school, as well as family values. Particular attention is paid to the forms of communication between family and school, the ideas of using a combination of traditional and modern educational technologies for a healthy lifestyle and raising children are described.

Key words: value-hereditary, hereditary, emotional, joint, competent, personal philosophy, fairy-tale therapy, relaxation.

Учурдагы коомдогу актуалдуу маселелердин бири үй-бүлө маселеси. Үй-бүлө – бул коомдун баштапкы ячейкасы, маданияттын булагы, улуттун каада салтын, нарк-насилин, тажрыйбаларын, мурасын, тукум улантуунун чөйрөсү. Үй-бүлөдөгү баалуулуктар, өз ара мамилелер, психологиялык жагымдуу жагдайлардын болушу, муундар аралык мамилелер, адамдар ортосундагы карым-катнаштар, байланыштар, үй-бүлөнүн

экономикалык, социалдык абалы, көз-караштары, билим берүүгө кам көрүүсү канчалык деңгээлде болсо, коомдун абалы да ошондой болот. Ошондуктан үй-бүлөнүн баалуулугун сактоо ар бир үй-бүлө мүчөсүнүн милдети. “Уядан эмнени көрсө, учканда ошону алат”, - демекчи адам турмуш жолунда пайдалана турган баардык маалыматтарды үй-бүлөдөн алат. Демек, келечек балдардын колунда деп айтуу менен биз өлкөнүн тагдыры, үй-бүлөнүн руханий, социалдык, экономикалык жана тарбиялык жактан камсыздалышына көз каранды экендигин эске алышыбыз керек.

Үй-бүлө коомдон сырткары жашабайт. Үй-бүлөнүн ыйыктыгы, кылымдарды карыткан бай тажрыйбасы, баалуулуктары, ар бир үй-бүлөдөгү жазылбаган мыйзамын ыйык тутуу, анын бекемделип турушу, жашоо үчүн эң мыкты гармония жаратат. Ошондуктан көрүнүктүү педагог А.С. Макаренко: “Баланы үй-бүлөдө туура тарбиялоо ата-эненин бактылуу карылыгы, ал эми туура эмес тарбиялоо ата-эненин кайгысы, муну жана келечектеги көз жашы”, [3, 15-б]- деп белгилейт. Үй-бүлө тарбиянын башаты бала менен турмуш уланат элдин учу узарат. Бала ата-эненин мураскору, ал атанын тегин улантат.

Элдик педагогикада “Балалуу үй базар”, “Бала ата-эненин данакери”, –деп бекеринен айтылбаса керек. Демек таалим-тарбиянын каражаты да, булагы да кыймылдаткыч күчү да бала болуп саналат. Үй-бүлө түрдүү функцияларды ишке ашырат, алар төмөндөгүлөр:

- тарбиялык
- социалдык
- экономикалык
- экологиялык
- чарбалык
- мураскорлук
- жаратмандык
- коммуникативдик
- рекреативдик

Баланын саламаттыгы түйүлдүктө жана бала чакта калыптанат. Түйүлдүк эненин каны аркылуу азыктанат, ошондуктан эненин толук кандуу тамактанышы үй-бүлөдөгү жагымдуу психологиялык жагдайдын болушу зарыл. Кыргыздын элдик педагогикасы кош-бойлуу келинди келечектеги перзентке ыйык мамиле жасап; ден-соолугу чын, чыйрак, сергек, акыл-эстүү перзенттин төрөлүүсү үчүн эненин талгагына басым жасашкан, буга далил катары Манас эпосун алсак болот.

Жолборстун жүрөгүн көп кыйынчылыктар менен таап Чыйырды энебиз шашып;

Чала-була бышырып

Жанга бербей жалмады

“Сонун экен бу да,-деп

Сорпосун ичем мына”-деп,

Эки аяктай сорпосун

Калтырбай ичип алганы

Байбиченин талгагы

Магдырап канып калганы

Талгактын канышы түйүлдүктүн өнүгүшүнө, келечегине маанилүү экендигине басым жасашкан. Тилекке каршы азыркы учурда балдардын түрдүү оорулары байкалгандай; аз кандуулук, көрүү, угуу, органдарынын нерв системасынын, кан тамыр системасынын жабыркашы, өнөкөт оорулар учурдагы пандемия жана башкалар көйгөйлөрдү жаратууда. Анткени бош убакыт, аз кыймылдуулук, эмгек, кыймыл

аракеттеринин жетишсиздиги, дене тарбия, спортко, улуттук оюн-зоокторго азыраак басым жасалгандыгынын таасири. Ошону менен бирге айрым тамак азык-заттар, экологиялык көйгөйлөр таасир этүүдө.

Мунун баарынын туундусу социалдык кандайдыр бир жаратка айланып баланын жан дүйнөсүнө таасирин тийгизүүдө. Азыркы учурда “социалдык жетимдер” деген термин пайда болуп, балдардын реабилитациялык борборлору уюштурулуп, ар кандай типтеги балдар менен иш алып баруу колго алынган.

Бала үчүн ата-эне күзгү жана үлгү болуу зарыл, бала ата-энеге карап калыптанат, өзүн түздөйт. Бала тарбиялоодо ата-энелердин жоопкерчилиги жогору, ошондой эле чөйрө, коомдун таасири, мигрант маселеси, мобилдик телефон, интернет, социалдык тармактар, митинг, пикет, зордук-зомбулук, баскынчылык, балдардын психологиясына терс таасир этүүдө, ошондуктан балага таасир этүүчү, өнүктүрүүчү чөйрөлөрдү уюштуруу зарыл. Ата-энелер үчүн педагогикалык окуулар, семинарлар, конкурс, жолугушууларды пайдалансак балдарды тарбиялоодо өз жемишин берет. Мындай иш-чаралар балдарды адептүүлүккө, мекенди сүйүүгө, кесип тандоого, биримдикке, ынтымакка, демилге көтөрүүгө тарбиялайт.

Ата-энелер, мугалимдер балдарды тарбиялоодо сергек жашоо образына көңүл бурушу негизги милдеттерден болуп саналат. Баланын милдеттери:

- дене бой жагынан, психикалык, социалдык жактан өнүгүшү
- күндөлүк режим, туура толук кандуу тамактануу
- санитардык гигиеналык эрежелер, маалыматтарды берүү
- адеп-ахлактык, моралдык, гумандуулук, сезимдерин калыптандыруу
- коопсуздук эрежелерди сактоо
- өзүн-өзү өнүктүрүү, өз алдынча билим алууга багыттоо
- жаратылыштын табигый факторлору; аба, суу, күн, ванналары
- дене-тарбия жана спорт менен машыгуу
- эстетикалык, экологиялык маданиятты калыптандыруу
- эс алуулар, саякаттар
- улуттук, спорттук, оюн-зооктор
- майрамдык иш-чаралар ж.б.

Баланын көзүнчө ата-эне түрдүү окуяларды талкуулап, ар кандай эмоционалдык абалдарды көрсөтпөө керек, себеби балдар тез баамдап, анализи жок тез кабыл алышат. Балдардын жеке жана психологиялык өзгөчөлүктөрүн аңдап билип, ага карай инсанга багыттап мамиле жасоо зарыл. Баланын социалдык маанилүү ишмердүүлүгүн стимулдаштыруу жана өнүктүрүү, бул социалдык демилгелерди, иш чараларды, программаларды колдоо менен баланын инсандык, кесиптик, социалдык жана руханий адептик-ахлактык баалуулуктарынын калыптанышына көмөктөшөт. Баланы тарбиялоодо үй-бүлөнүн, мектептин биргелешкен кызматташтыктары татыктуу натыйжаларды жаратат. Андыктан мектеп менен үй-бүлөнүн байланышы төмөндөгү формаларда уюштурулат.

I. Жекече формалары:

- Күндөлүк ата-эне менен байланышуунун бир формасы, күндөлүк башталгыч класстарда жана өспүрүм курактагы окуучулар күндөлүгүнө баа койдурат, ата-эне текшерип, мугалимдер менен байланышта болуп турушу зарыл, айрым ата-энелер кайдыгер да мамиле кылышат. Ата-эне баласынын эмгегин баалашы окуучуга стимул болуп, мыкты окууга шыктандырат.

2019-2020окуу жылында мектептерде электрондук күндөлүктөр киргизилип айрым мектептер электрондук күндөлүктөр менен иш алып барып жатат. Баланын акыл-эс таанымын үйрөнүүнүн бир каражаты күндөлүк болуп саналат.

- Ата-эне менен телефон аркылуу байланышуу.
- Ата-эне менен кат аркылуу байланышуусу.
- Окуучулардын үйүнө баруу.
- Ата-энени мектепке чакыруу.

II. Ата-энелер менен байланыш түзүүнүн коллективдүү формалары.

• Ата-энелердин жалпы мектеп чогулушу, жылына эки жолу өтүлөт. Бул чогулушта ата-энелердин милдеттери, укуктары, балдарды тарбиялоодо үй-бүлөнүн ролу, ийгиликтер, кемчиликтер, мектептин шарты, окуучуунун үйдөгү режими жана башкалар талкууланат.

• Класстык чогулуш, жылына төрт жолу, ар бир чейректен кийин уюштурулат. Мисалы: 5-класстын ата-энелеринин чогулушунун тематикалары:

- Баланын ден-соолугун сактоо, гигиена, режим.
- Баланын эрктик-эмоционалдык чөйрөсүн тарбиялоо.
- Мекенчилдикке, адептик нормаларга, достукка, эмгекке тарбиялоо.
- Китеп жана аны пайдалануу, окуучунун, үйдөгү китепканасы.
- Карым-катнаш, жамаат аралык тажрыйбаларды өздөштүшүү.
- “Өз балаңызды жакшы билесиз?”
- “Маданий баалуулуктардын үй-бүлө жана бала үчүн мааниси”. Ачык сабак, ата-энелер жылына эки жолу мугалимдердин сабагына катышууларын пландаштыруу зарыл.

Сабак - мугалимдин бүтпөгөн чыгармасы. Ал чыгармага өмүр бою даярданат, жазат, толуктайт, түзөйт, өзү режиссер болот, өзү аткарат, сындатат, сындалат. Ийгилигин көрүп, азыктанат, шыктанат, шыктандырат жана бүтпөгөн чыгармасын андан ары улантат. Эгер жыйынтыгы начар болсо, өкүнөт, кемчилдиктерин туздөйт, кыйналган сайын күчөйт. Ата-энелер да мугалимдин баа жеткис эмгегин туура түшүнүп, жардам берүүлөрү зарыл, ата-энелер менен пикир алмашууда кылдат мамиле, жагымдуу психологиялык жагдай түзүү, туура түшүнүү мугалимдин жалпы жана кесиптик компетенттүүлүгүн далилдейт.

• **Мектептин ачык эшик күнү.** Жылына бир жолу өткөрүлөт, мектептин, коом жана үй-бүлөнүн байланышын чыңдоодо ата-энелерге өз балдарынын билим деңгээлин, тарбиясын үйрөнүү, ата-эненин суроо талаптарын эске алат, мектептин бирдиктүү талабын сактоого багыттайт. Ачык эшик күнүндө мектептин бардык турмушу чагылдырылат, жана таанышат, сабакка киришет, мугалимдер менен пикирлешет, тегерек столго катышышат, көргөзмө уюштурулат, видео, аудио көрсөтүлөт, буклеттер, концерттик программалар даярдалат ж.б. уюштурулат.

Ошондуктан үй-бүлө менен байланыштарды чыңдоо менен төмөндөгү милдеттерди эске алсак болот.

- ❖ Балада пайда болгон сезимдерди байкоо, эмне тынчсыздандырып жатканын билүү жана ага карай мамиле жасоо.
- ❖ Балага көп көңүл буруу. Мектепке чейинки жана кенже мектеп курагындагы балдарга музыка, аңгеме, жомок терапиясын пайдалануу.
- ❖ Балага эмоционалдуу мамиле кылуу.
- ❖ Бала үчүн маанилүү адамдар менен карым-катнашта болуу.
- ❖ Үй-бүлөлүк нарк-нуска, дөөлтөттөрдү, баалуулуктарды баалоону үйрөтүү.
- ❖ Үй-бүлө мүчөлөрүнө коюлган талаптарды түшүнүү, аны аткаруу.
- ❖ Баланын жамааттык, достук, бир туугандык, жоопкерчилик, мекенчилдик сезимдерин өстүрүү.
- ❖ Баланы өз алдынчалыка тарбиялоо.
- ❖ Баланы жеке өзгөчөлүгүн, жөндөмдүүлүгүн, кызыкчылыгын, мүнөзүн өстүрүү.
- ❖ Адептүүлүккө, толеранттуулукка тарбиялоо.

- ❖ Балдарды тарбиялоодо мугалимге жардам берүү менен мугалимдин түмөн түйшүк эмгектерин баалоого багыт берүү.
- ❖ Келечекте баланын кесип тандашына багыт берүү.
- ❖ Баланын билим алуусундагы, тарбиясындагы кемчилдигин аңдап билип, аны оңдоого мүмкүнчүлүк ачып, шыктандыруу.
- ❖ Класстан тышкары убакта эмнелер менен алектенип жүргөнүн: кружок, секция, кошумча сабак, олимпиадага даярдануу же клубда жүрөбү билүүгө болот.
- ❖ Баланын ата-энеге айтпай жүргөн сырын, кемчилдиктерин мугалим билсе болот ж.б.

Ошондуктан жогоруда белгилеген милдеттерге таянып мектеп менен үй-бүлөнүн байланышын чыңдасак тийиштүү натыйжага жетишебиз жана өз ара педагогикалык кызматташтык актуалдуу маселе бойдон калат. Балдарды окутуп тарбиялоодо ата-эне өзүнчө чоң мектеп.

Демек балдарды тарбиялоодо мугалимдер менен ата-энелер кызматташтыкта болуп руханий-адептик-ахлактык баалуулуктарын жалпы адамзаттык маданияттын үлгүлөрү менен жуурулушуп, келишимдүү келбеттүү, саламаттыгы сак, адеп-ахлактуу, сергек, конструктивдүү диалог кура билген, мекенчил, гумандуу, адилеттүү, сергек жашоо образын тутунган, руханий баалуулуктарга сугарылган келечек муундарды тарбиялоо учурдун актуалдуу маселелеринен болуп саналат.

Адабияттар:

1. Авазов А. “Биз эңсеген мугалимдин бейнеси”. Ж-Абад 2016, 58,54-бет.
2. Акматов К. Зулуев Б. “Мектепте тарбиялык иштерди уюштуруунун технологиялары” Ош 2013.43-бет.
3. Бабаев Д., Акматов К., Кимсанов К. Педагогика Б.,2017 264-бет
4. Гребенников И.В. “Мектеп жана үй-бүлө”. Фрунзе “Мектеп” 1988. 15-бет.
5. Койнова-Цельнер Ю.В. “Башталгыч мектепте активдүү окутуунун педагогикалык технологиялары” Giz,Б.,2011. 76-86 бет.
6. Арабаев И. атындагы кыргыз мамлекеттик университетинин жарчысы. Б.2013. 183-бет.